

anden metafysisk faktor. På denne måde har vi taget højde for forskellige typer af religion, men samtidig udelukker vi nogle fænomener, som meget vel kan indeholde tro, forestillinger og symboler, dersom disse ikke er rettet mod en metafysisk størrelse. Et eksempel på dette kunne være Sovjetsocialismen, der meget vel indeholdt symboler og forestillinger, men ikke i forhold til en metafysisk størrelse.

For det andet fortæller definitionen, at ethvert menneskes tro er dette menneskes virkelighed. Dette indebærer en anerkendelse af, at hvert menneskes virkelighed er *sandhed* for dette menneske, og udgør den vinkel, som verden og livet betragtes ud fra. Tro er ikke fantasi i betydningen „noget man blot finder på“ – den er virkelighed for den, der har den.

For det tredje nævner definitionen det kommunikative og det agerende. Eller sagt på en anden måde: Den troende tror ikke bare et eller andet, men handler aktivt i forhold til denne tro, og forholder sig kommunikerende til det objekt, den metafysiske genstand, som troen er rettet imod. Troen er således aktiv. Den kristne beder, går til alters, lader sine børn døbe og sine døde begrave i en kommunikation og handlen i forhold til sin gudstro. Buddhisten mediterer for at nå den oplyste, åndelige tilstand. Inden for andre religioner danses regndans for at sikre en god høst, der ofres til guderne for at sikre fortsat frugtbarhed osv. – alt sammen handlinger, der er en konsekvens af troen på, at den metafysiske kraft spiller en mulig rolle i menneskets liv.

For det fjerde nævner definitionen, at disse handlinger ikke blot foretages for handlingernes egen skyld, men med henblik på at opnå et resultat, „at få noget ud af det“. Det, man får ud af det, kan være konkret og spe-

cifikt (fx velsignelsen af en afdød, behandling af sygdom, god høst) eller det kan være abstrakt og generelt (fx evigt liv, oplysthed). Der kan også være religiøse handlinger, der skal forhindre noget (fx Helvede, tørke, sjælens fastholdelse i materien, spædbørnsdødelighed).

Disse fire elementer, mener jeg, gør definitionen vid uden at gøre den bred; den vil udelukke fænomener fra at være religion, men er samtidig abstrakt nok til at være præcis, uden at den diskriminerer anderledes udtryk end dem, som de fleste af os umiddelbart vil klassificere som religion.¹³

Nyreligiøse bevægelser

Læs herfra

Begrebet *nyreligiøse bevægelser* er kendt af de fleste mennesker, ligesom begrebet *sekt* er det. For mange er disse begreber nærmest ensbetydende med noget uhyggeligt og suspekt. En af årsagerne til dette er mediernes behandling af emnet. Medierne har som nævnt indledningsvist koncentreret sig om nogle snævre problemstillinger, der har efterladt billedet af nogle bevægelser, der bag kravet om at blive taget alvorligt som religioner i virkeligheden gemmer et ønske om at indfange unge søgende mennesker med det ene for øje at frarøve disse mennesker deres penge og selvbestemmelsesret. Indslag i medierne – både de trykte og de elektroniske – har kun sjældent været koncentreret om de forskellige grupperes religiøse beskaffenhed, og dersom denne har været taget op, har det været i nedladende og diskvalificerende termer. Dette kan have sin årsag i flere faktorer, hvoraf journalisternes manglende kendskab til området, fordomsfuldhed og de interessegrupper, der i mange år har arbejdet imod nye religiøse grupper, er nogle.

Begrebet *nyreligiøse bevægelser* bruges sædvanligvis

som samlebetegnelse for en række religioner og religiøse grupper, der er dukket op i den vestlige verden siden midten af dette århundrede.¹⁴ Men hvad dækker betegnelsen, og hvorfor er den problematisk?

For det første antyder en samlebetegnelse, at de omfattede grupper er ens, hvilket langt fra er tilfældet. Der er naturligvis tale om, at forskellige fænomener og strukturer går igen, men de nye religioner er lige så forskellige som gamle religioner. Samlebetegnelsen antyder, at grupperne har alt til fælles. Hvad de har til fælles er, at de er dukket op i den vestlige verden (eller i den øvrige del af verden) inden for en forholdsvis snæver historisk periode. Dette er stort set det eneste, som tilsiger at kalde dem nye – i betydningen „unge af alder“.

For det andet – og i forlængelse af det foregående – antyder betegnelsen, at vi har at gøre med en ny type religiøsitet, hvilket sjældent vil være tilfældet. Som menneskeskabt faktor er religion selvfølgelig underlagt de samme forandringer som ethvert andet kulturfænomen, men bag de konkrete udtryk ligger oftest de samme store og ultimative spørgsmål: „Hvem er jeg“ „hvad gør jeg her“, „hvad er meningen med mit liv“, osv. I sit konkrete udtryk vil religionernes mangfoldighed være gældende, men religiøsiteten, den bagvedliggende søgen og spørgen adskiller sig ikke fra de religioner, vi har kendt „altid“.

For det tredje antyder betegnelsen nyreligiøs, at indholdet i disse religioner af nyere dato skulle være nyt. Dette vil ved detailstudier sjældent vise sig at være tilfældet. De fleste (om ikke alle!) nyere religioner bygger på tankegods, der er religionshistorisk velkendt, fx forestillinger hentet i en kristen eller indisk sammenhæng. Meget ofte er der tale om synkretisme (sammenblanding eller sammensmeltning af forskellige reli-

giøse opfattelser), således at flere velkendte traditioner eller elementer fra disse er til stede samtidig. For en stor dels vedkommende er elementer fra en ældre tradition sammmentænkt med elementer, som hører vor moderne tidsalder og vort vestlige samfund til, fx vestlige videnskabsidealer, ufologi, teknologi osv.

Den scientologiske idéverden er baseret på problemstillinger og værdier, som tilhører Scientologys samtid, dvs. 1940'ernes og 1950'ernes USA, der var en teknologi- og fremskridtsbejstret kultur præget af en evolutionistisk (udviklings-) optimisme. De kulturelle strømninger i datidens USA, som Scientology står i gæld til, er netop science fiction, teknologibejstring og videnskabeliggørelse af verden.¹⁵ Scientology formulerer problemer og deres løsning i nær forbindelse til dette samfund og til den livssituation, som samfundet sætter sine individer i.

Indholdet i de nyere religioner afspejler således en integration af klassiske forestillinger, „til-alle-tider-aktuelle“ spørgsmål til menneskets eksistens og muligheder for frelse samt elementer, der hører deres samtid til. Vægtningen af disse elementer vil, ligesom mange andre faktorer, være forskellig fra religion til religion. Det er værd at bemærke her, at flere af de nyere religioner, som netop har fået en hård medfart i pressen, er religioner, som har en stor koncentration af elementer – religiøst eller organisatorisk – der hører vores tid til. Dette gælder fx Scientology, som gør krav på videnskabelighed hvilket blandt andet udmønter sig i en tilstræbt videnskabelig sprogbrug og retorik (se afsnittet SCIEN-TOLOGYS SPROG OG RETORIK), og som bruger et elektrisk apparat, det såkaldte *E-Meter* (se afsnittet E-METER) til måling af menneskets mentale og åndelige kondition, og som samtidig betjener sig af moderne management-metoder i sin mission og styringsform.

For omverdenen er det ofte disse ting, der springer mest i øjnene. Det er ikke bemærkelsesværdigt, at Scientology lærer, at mennesket er et åndeligt væsen, dette kender vi. Det specielle er, at man måler menneskets habitus på et elektronisk måleapparat, mens de mere mainstream-agtige (i betydningen: kendte) forestillinger kan trives i ubemærkethed.

Nye og gamle religioner: Er der forskel?

Er der forskel på gamle religioner som fx kristendom, buddhisme eller islam og nyere religioner som fx Scientology, Unification Church (bedre kendt som Moonbevægelsen) eller ISKCON (kendt som Hare Krishna)? Svaret er ja for så vidt, at der selvfølgelig er den omtalte tids- og kulturfaktor, der trækker en linie mellem ting af nyere og ældre dato. Men her må man ikke glemme, at ligesom de nye religioner er meget forskellige, er dette tilfældet med de gamle, og derfor kan der naturligvis også være store forskelle mellem nye og gamle religioner. Det væsentligste i denne forbindelse er dog sandsynligvis omverdenens syn på de pågældende religioner.

Scientology adskiller sig tilsyneladende på mange områder fra de religioner, de fleste mennesker kender og anerkender som religioner, og i hvert fald på grund af dens unge alder. Kristendommen har to tusinde år på bagen, buddhismen cirka to tusinde fem hundrede, islam fjorten hundrede år, mens den tidligste hinduisme har sit ophav (Veda-tiden) i perioden fra år 1500 før vor tidsregning. Da disse religioners oprindelse og tidlige udvikling for de fleste af os fortaber sig i det uvisse, er vi bekendte med dem som „gamle“ traditioner. Upåagtet at de ikke nødvendigvis spiller en aktiv rolle i vores dagligdag, at vi ikke selv bekender os til

dem, endsige ved synderligt meget om dem, er de accepterede og respekterede som en del af den globale eller nationale kultur. De gamle religioners alder alene legitimerer deres tilstedeværelse i samfundet i dag.

Scientology blev udviklet i begyndelsen af 1950'erne, og nyder dermed ikke den aldrendes respekt. Dette er dog ikke en betingelse, der er særegen for Scientology. ISKCON, Transcendental Meditation, Familien (tidligere kendt som Guds Børn), Moonbevægelsen, The International Raelian Movement, Transcendental Meditation m.fl. har samme vilkår.¹⁶

Hvis vi omformulerer spørgsmålet til: „Er der *principielt* forskel på nye og gamle religioner“, er svaret efter min mening entydigt nej. Fra et fagligt synspunkt mener jeg, at vi bør være i stand til at studere alle religioner – nye som gamle – på de samme præmisser, dvs. på et fagligt veldefineret grundlag. En religion skal ikke „kvalificere sig“ som objekt ved at have et vist antal hundrede år på bagen eller ved at tælle et bestemt antal tilhængere ell. lign. Hvis der er tale om en religion (og her kommer definitionerne på banen), kan den studeres uanset alder. Det betyder ikke, at alderen ikke kan spille en rolle for det pågældende studium. Tværtimod er det min holdning, at det – når vi på et tidspunkt har oparbejdet tilpas mange faglige analyser af nye religioner – vil vise sig, at disse studier kan bidrage frugtbart i det religionsvidenskabelige arbejde med de gamle religioner. De nye religioner er iblandt os, og mange af dem er stadig så nye (unge), at deres lære og praksis ikke er færdigudviklet. Vi kan så at sige „stå på sidelinien“ og betragte udviklingen, mens den sker. Det har vi ingen mulighed for med religioner, hvis grundlæggelse og formationsfase foregik for mange hundrede år siden.